

WOJCIECH NOWIAK

Poznań

PÓLNOCNY WYMIAR WSPÓŁPRACY EUROPEJSKIEJ – RADA PAŃSTW MORZA BAŁTYCKIEGO

Od dłuższego już czasu jesteśmy przyzwyczajeni do spoglądania na politykę europejską z perspektywy kilku najważniejszych – zdaniem głównych graczy-polityków – wymiarów. Cezura czasowa, nie jest tu zawsze najistotniejsza. W postzimnowojennej polityce i w języku politycznym ciągle istotne są słowa klucze: Wschód, Zachód, Europa Środkowo-Wschodnia, Unia, *NATO*, kraje postkomunistyczne i państwa zachodnie, integracja. Tymczasem rzeczywistość międzynarodowa, również ta postrzegana poprzez pryzmat kierunków czy stron świata, wyróżnia jeszcze kierunki podstawowe Północ i Południe.

Warto spojrzeć na Europę z perspektywy jej „północnego wymiaru”, a chcąc to zrobić należy uwzględnić region bałtycki, silnie związany z Północą nie tylko geograficznie, ale i instytucjonalnie. Jest to bardzo istotne z polskiego punktu widzenia. Jesteśmy państwem leżącym nad Morzem Bałtyckim. Jest to obszar niebagatelny w aspektach: ekonomicznym, politycznym, społecznym, jak i militarnym. Zasluguje na uwagę, także dlatego, iż – jak podkreśla wielu polityków i analityków europejskich i amerykańskich – to właśnie w tym regionie będą testowane faktyczne, przyszłe relacje Rosja – Zachód. Taką możliwość stwarza ten specyficzny region, miejsce bezpośredniego styku interesów dawnego i obecnego imperium. Jest to miejsce, na które należy spojrzeć z perspektywy przyszłych kilkudziesięciu lat, patrząc na Europę i świat poprzez potencjalne zmiany, jakie mają lub będą miały miejsce.

Jest jeszcze jeden aspekt tych rozważań – dotyczy on tendencji, jakie można zaobserwować w stosunkach międzynarodowych końca XX w. po upadku bipolarnego podziału, rywalizujących ze sobą systemów. Jest to zerwanie ze „starą” formą regionalizmu, podporządkowaną logice zimnej wojny, w której dominowała rywalizacja oraz inspiracja ze strony wielkich mocarstw realizujących własną politykę imperialną. Miało to konsekwencje: polityczne, gdyż rzutowało na postrzeganie stosunków z innymi państwami w kategoriach sprzymierzeńców¹; ekonomiczne, ponieważ rywalizacja kształtowała strukturę gospodarki

¹ Nie dotyczyło to tylko i wyłącznie członków rywalizujących ugrupowań czy oficjalnych sojuszników. Sam charakter stosunków z innymi państwami czy poparcie „neutralnych” działań rzutowało na postrzeganie danego państwa w tych kategoriach.

wewnętrznej, jak i światowej²; społeczne, jako że do rywalizacji wciągane były społeczeństwa, ponosząc wszelkie jej konsekwencje³; militarne, albowiem rywalizacja globalna powodowała nakręcanie spirali zbrojeń również w wymiarze regionalnym⁴. „Nowy” regionalizm stworzył realne możliwości w rozwoju regionalizmu ilościowego i jakościowego z uwzględnieniem lokalnych warunków i potrzeb⁵.

Tak ukształtowany obecny ład międzynarodowy, stwarza państwom i ich ugrupowaniom nowe warunki do podejmowania niezależnych wyborów w dziedzinie polityki zagranicznej. Wytwarza to podłoże do nowego podejścia do kwestii globalnych, nie postrzegania ich jedynie przez pryzmat toczonych rywalizacji, daje możliwość oceny zjawisk, a także reagowanie na nie zgodnie z potencjałem danego państwa czy ugrupowania. Zaangażowanie w procesy integracyjne nie musi być jednoznacznie oceniane, jako wybór jednego sojusznika kosztem innego, czy też jako przeniesienie akcentu z jednego regionu, czy kierunku geograficznego na drugi. Nowy regionalizm powoduje, iż państwa mogą myśleć wielowątkowo i wielopłaszczyznowo. Są takie, które z racji swoich doświadczeń są do nowych warunków doskonale przygotowane (państwa nordyckie), są również takie, które nabierają nowych doświadczeń (Polska i inne kraje postkomunistyczne). Perspektywicznie obiecującym miejscem do rozwijania nowego regionalizmu, a także do czerpania doświadczeń jest region Morza Bałtyckiego.

² Wewnętrzne struktury gospodarki były podporządkowane rywalizacji, nawet inwestycje w sferze nauki, badania kosmosu, ponadto zarówno surowce, jak i technologie miały charakter strategiczny, to rzutowało na gospodarkę w wymiarze międzynarodowym i globalną rywalizację.

³ Niejednokrotnie społeczeństwa były jedynie mimowolnymi obserwatorami lub ofiarami rywalizacji. Dotyczyło to wszelkich sfer życia. W przypadku państw i społeczeństw biednych oznaczało możliwość uzyskania pomocy lub jej brak. Konieczność pogodzenia się z istniejącym reżimem politycznym lub wciągnięcie w długoletni konflikt wewnętrzny.

⁴ Supermocarstwa tolerowały lub inspirowały powstawanie militarnych potęg regionalnych, gdyż te były ich potencjalnym sojusznikiem w konflikcie o charakterze globalnym. W bardzo wielu wypadkach pomoc dla krajów słabszych ekonomicznie posiadała jedynie wymiar transferu techniki wojskowej. Bardzo często „tolerowano” zakupy broni ze środków przeznaczonych na zupełnie inne cele, taki sam wymiar miało popieranie lojalnych dyktatorów, czemu towarzyszyło bezkrytyczne podejście do ich polityki wewnętrznej.

⁵ Problemy „starego” i „nowego” regionalizmu. Zob. R. Falk, *Regionalism and World Order After the Cold War*. „Australian Journal of International Affairs” 1995, nr 1, s. 1-17; E. Haliżak, *Regionalizm w polityce zagranicznej USA. W: Historia. Polityka. Stosunki międzynarodowe. Księga jubileuszowa na 65-lecie Profesora Józefa Kukulki*, Warszawa 1995, s. 55-63; E. Haliżak, *Stosunki międzynarodowe w regionie Azji i Pacyfiku*. Warszawa 1999; B. Hette, *The New Regionalism. Implication for Global Development and International Security*. Helsinki 1994; R. Lebow, *The Long Peace. The End of Cold War and the Failure of Realism*. „International Organization” 1994, nr 2, s. 249-278.

CHARAKTERYSTYKA REGIONU BAŁTYCKIEGO
ORAZ FORM INTEGRACYJNYCH W NIM WYSTĘPUJĄCYCH

Za kryterium wyodrębnienia przyjmuję, na użytek niniejszego artykułu, Morze Bałtyckie oraz państwa bezpośrednio nad nim położone, choć nie zawsze jest to wyodrębnienie trafne, gdyż bardzo często pod uwagę brane są względy natury geopolitycznej⁶. Morze Bałtyckie to śródkontynentalna odnoga Oceanu Atlantyckiego, o powierzchni ponad 385 tys. km², o objętości około 22 tys. km³ stosunkowo zimnej i średnio zasolonej wody, o dużym stopniu degradacji biologicznej. Długość wybrzeża Bałtyku to około 20 tys. km⁷. Wokół tego akwenu rozlokowane są następujące państwa: Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Polska, Rosja, Szwecja oraz jeden region autonomiczny stanowiący integralną część Finlandii – Wyspy Alandzkie. Do pełnej charakterystyki regionu należy dodać jeszcze Norwęgę⁸. Biorąc pod uwagę jedynie potencjał ludzki, obszar tych państw zamieszkuje ponad 60 mln ludzi, z czego połowa to członkowie Unii, a kolejne 10 mln to ludność, która będzie w UE po jej rozszerzeniu⁹. Mając na uwadze potencjalne przesłanki współpracy, należy podkreślić, iż bardzo niekorzystne są znaczące dysproporcje w poziomie dochodu narodowego pomiędzy poszczególnymi państwami regionu. W połowie lat 90. wynosił on na głowę jednego mieszkańca w Danii 33 700 dolarów, w Niemczech ok. 29 700, w Finlandii 24 600, w Polsce 2450, w Estonii, Łotwie i Litwie od 1350 do 1600¹⁰.

⁶ Najlepszym przykładem jest stosowanie określenia „współpraca bałtycka” najczęściej do obszaru obejmującego: Danię, Estonię, Finlandię, Litwę, Łotwę, Niemcy (Hamburg, Szlezwik-Holsztyn, Meklemburgia-Pomorze Przednie), Polskę oraz Rosję (obwody Kaliningradzki i Petersburski), czyli obszary przyległe bezpośrednio do Morza Bałtyckiego. Można jednak spotkać to samo określenie w odniesieniu do wymienionego powyżej obszaru, powiększonego o Białoruś, Islandię, Norwęgę, obwody rosyjskie Nowogrodzki, Pskowski i Karelię, czasami dodawane są również Czechi i Słowacja. Teren „regionu nadbałtyckiego” obejmuje jeszcze dodatkowo tereny położone na Ukrainie.

⁷ Określenie długości linii brzegowej, a zwłaszcza granicy morskiej jest zawsze utrudnione, szczególnie w przypadku występowania zatok oraz dużej ilości wysp i wysepek, a taka sytuacja występuje na Bałtyku.

⁸ W dokumentach Unii Europejskiej jako „region Morza Bałtyckiego” ujmowane są: Dania, północne Niemcy (w szczególności Hamburg oraz Szlezwik-Holsztyn, Meklemburgia-Pomorze Przednie), Norwegia, Szwecja, Finlandia, Polska, Estonia, Łotwa, Litwa, północno-zachodnia Rosja, w szczególności obwody: Kaliningradzki, Petersburski, Nowogrodzki, Pskowski, Karelia i Murmańsk. Zob. Commission of the European Communities Brussels 25. 10.1994, Communication from the Commission to the Council, Orientations for a Union Approach Towards The Baltic Sea Region Executive Summary (egzemplarz w posiadaniu autora).

⁹ W szacunkach tych brana jest pod uwagę ludność zamieszkująca bezpośrednio w regionie, a nie cała ludność tych państw. Dane pochodzą z Raportu Komisji Europejskiej. Zob. Commission of the European Communities Brussels 10.04.1996, Communication from the Commission Baltic Sea Region Initiative, Sec (96) 608 Final, s. 1.

¹⁰ Dane pochodzą z 1995 r. Zob. S. Łodziński, *Współpraca regionalna i transgraniczna w regionie Morza Bałtyckiego*. Informacja nr 600, Biuro Studiów i Ekspertyz, Warszawa 1999.

Najpotężniejszym ekonomicznie państwem regionu są Niemcy. Posiadają największy udział w wymianie handlowej w regionie, jak i procentowo w wymianie światowej.

Mając na uwadze uczestnictwo poszczególnych państw w różnych strukturach instytucjonalno-integracyjnych, a także dawne, rzutujące na dzisiejsze stosunki międzynarodowe uwarunkowania historyczne mamy w regionie do czynienia z niezwykle bogatą siecią powiązań i współzależności¹¹. Są to grupy państw: postkomunistycznych (Polska, Litwa, Łotwa, Estonia, Rosja); zintegrowanych w ramach Rady Nordyckiej i Nordyckiej Rady Ministrów (Dania, Finlandia, Norwegia, Szwecja oraz Wyspy Alandzkie)¹²; członkowie Unii Europejskiej (Dania, Finlandia, Niemcy i Szwecja); członkowie Rady Państw Morza Bałtyckiego (Dania, Estonia, Finlandia, Islandia, Litwa, Łotwa, Norwegia, Polska, Rosja i Szwecja); członkowie Rady Bałtyckiej i Bałtyckiej Rady Ministrów (Estonia, Litwa, Łotwa); członkowie Rady Euro-Arktycznego Regionu Morza Barentsa (Finlandia, Norwegia, Rosja); członkowie Komisji Morza Północnego (Dania, Niemcy, Norwegia i Szwecja)¹³; członkowie Helsińskiej Komisji Ochrony Środowiska Bałtyku – *HELCOM* (Dania, Estonia, Finlandia, Litwa, Łotwa, Niemcy, Polska, Rosja i Szwecja) członkowie *NATO* (Dania, Islandia, Niemcy, Norwegia i Polska), członkowie Organizacji Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie (wszystkie państw regionu). Należy przy tym wspomnieć, iż Komisja Europejska jest podmiotem działającym w wielu z tych organizacji.

Do pełnej charakterystyki obszaru, dodać można jeszcze specyficzny, na poły neutralny charakter Szwecji i Finlandii oraz aspiracje w kierunku członkostwa w *NATO* – Łotwy, Litwy i Estonii, a także starania do przyjęcia w poczet członków Unii Europejskiej (Estonii, Litwy, Łotwy i Polski). Nie bez znaczenia są również specyficzne, historycznie ukształtowane stosunki poszczególnych państw obszaru z Rosją – dawne państwa Bloku Wschodniego (Estonia, Litwa, Łotwa i Polska oraz wschodnia część Niemiec); powiązana specyficznymi relacjami polityczno-gospodarczymi Finlandia; dawne oraz obecne państwa frontowe *NATO* (Dania, Polska i Norwegia).

Wszystkie te elementy rzutują na wagę regionu Morza Bałtyckiego zarówno w kontekście europejskim, jak i światowym. Bezpieczeństwo, stabilizacja i kooperacja, a także współodpowiedzialność za losy innych to hasła wchodzące w chwili obecnej do języka polityki międzynarodowej. Używając tych określeń

¹¹ Zostaną wymienione jedynie najważniejsze struktury, mające ściśle europejski wymiar oraz związek z obszarem omawianym w niniejszym artykule. Powiązania natury historycznej rzutują w wielu przypadkach na korzystną bądź niekorzystną orientację społeczną, ekonomiczną, polityczną i militarną poszczególnych państw regionu.

¹² Pozostali członkowie tych struktur to: Islandia, Wyspy Owcze i Grenlandia.

¹³ Pozostali członkowie tej, powstałej w 1989 r., struktury to: Anglia, Belgia, Holandia i Szkocja.

w stosunku do regionu Morza Bałtyckiego można zauważyć, iż bardzo często są one kojarzone z Radą Państw Morza Bałtyckiego (CBSS)¹⁴. Dlatego też tej właśnie organizacji poświęcona zostanie dalsza część niniejszego artykułu.

RADA PAŃSTW MORZA BAŁTYCKIEGO INSTYTUCJONALNYM STABILIZATOREM SYTUACJI W REGIONIE

Nie ulega wątpliwości, że po upadku systemu dwubiegunowego, dominującego w regionie bałtyckim przez cały okres zimnej wojny, polityka w tej części Europy powinna służyć stabilności i bezpieczeństwu, ochronie praw człowieka, umocnieniu zasad demokracji, praworządności i wolnego rynku, wzrostowi dobrobytu, utrzymaniu wysokiego poziomu zatrudnienia oraz jak najszerzszemu rozwojowi współpracy gospodarczej. Patrząc z perspektywy dnia dzisiejszego, a także mając na uwadze interesy przyszłych pokoleń, podkreśla się, iż wzrost gospodarczy nie może godzić w interesy człowieka i środowiska naturalnego. W chwili obecnej jedną z kluczowych – obok UE, OBWE i NATO – instytucji zaangażowanych w kreowanie tej sytuacji poprzez wzmacnianie pozytywnych współzależności pomiędzy państwami regionu oraz Rosją jest CBSS. Dialog ułatwia tworzenie szerokich ram współdziałania. Ekonomiczne współzależności są wyrazem aprobaty dla bezpieczeństwa, stabilności i zrównoważonego rozwoju w całej Europie Północnej.

Powstanie CBSS

Bezpośrednie, realne możliwości umożliwiające stworzenie instytucjonalnej płaszczyzny współpracy państw regionu Morza Bałtyckiego miały związek z zakończeniem zimnej wojny¹⁵. Jej duchowe i materialne podwaliny były jednakże tworzone podczas długoletniego procesu współpracy państw obszaru bałtyckiego w dziedzinie ochrony środowiska morskiego już w pierwszej połowie lat 70. Bardzo aktywnym uczestnikiem tego procesu była Polska¹⁶. We wrześniu 1990 r.

¹⁴ Nie jest to oczywiście jedyna instytucja współpracy regionalnej w regionie Bałtyku. Na szczeblu parlamentów działa Bałtycka Konferencja Parlamentarna, funkcjonuje Związek Miast Bałtyckich, samorządy lokalne grupuje Konferencja Współpracy Subregionalnej Państw Morza Bałtyckiego, działa Stowarzyszenie Bałtyckich Izb Gospodarczych, Konferencja Ministrów Transportu, Konferencja Ministrów Planowania Przestrzennego, Bałtycka Konferencja Rektorów Uniwersytetów, Bałtycka Komisja Turystyki i wiele innych.

¹⁵ Problem zimnej wojny, jego charakterystyka, proces zmian i podejścia dotyczące cezury czasowej w kontekście stosunków radziecko-amerykańskich: W. Malendowski, *Zimna wojna. Sprzeczności, konflikty i punkty kulminacyjne w radziecko-amerykańskiej rywalizacji*. Poznań 1994.

¹⁶ Szerzej na temat współpracy państw bałtyckich w latach 70. zob. M. Jaworski, *Bałtyk jako przedmiot współpracy państw nadbrzeżnych*. „Sprawy Międzynarodowe” 1978, nr 2, s. 20 (W. Malendowski, *Współpraca państw bałtyckich w dziedzinie ochrony środowiska morskiego – funkcjonalnym czynnikiem umacniania międzynarodowego bezpieczeństwa ekologicznego*. „Przegląd Politologiczny” 1997, nr 3-4, s. 51.

z inicjatywy rządów Polski i Szwecji doszło do zorganizowania międzynarodowej konferencji ekologicznej przedstawicieli państw bałtyckich w szwedzkiej miejscowości Ronneby¹⁷. Uczestniczyły w niej również Czechosłowacja i Norwegia. Była ona pierwszym spotkaniem na tak wysokim szczeblu po upadku muru berlińskiego i krystalizowaniu się nowej sytuacji politycznej w regionie¹⁸.

Najistotniejszym krokiem, tym który doprowadził do powstania Rady była inicjatywa ministrów spraw zagranicznych Danii i Niemiec, która zaowocowała zwołaniem w dniach 5-6 marca 1992 r. pierwszej konferencji ministrów spraw zagranicznych wszystkich niepodległych państw bałtyckich oraz Norwegii i przedstawicieli Komisji Europejskiej¹⁹. W trakcie trwania konferencji doszło do powołania Rady Państw Morza Bałtyckiego, która miała się stać „ogólnym, regionalnym forum skupiającym się na potrzebie intensyfikacji współpracy oraz koordynacji działań państw obszaru bałtyckiego”²⁰.

Podstawy programowe funkcjonowania – Deklaracja Kopenhaska

Uzasadnienie powołania organizacji oraz jej program działania zostały zawarte w Deklaracji Kopenhaskiej. Dokument ten składa się z czterech zasadniczych części.

Część pierwsza jest wykładnią politycznych podstaw współpracy regionalnej, potrzeby intensyfikacji różnych form koordynacji między państwami. We wstępie czytamy:

„Ministrowie są przekonani, że ostatnie dramatyczne zmiany jakie miały miejsce w Europie zwiastują nową erę w relacjach europejskich, w których konfrontacja i podziały z przeszłości są zastępowane przez partnerstwo i współpracę. Poprawa oraz wzmocnienie kooperacji bałtyckiej stało się naturalną, logiczną konsekwencją tych wydarzeń”²¹.

W deklaracji podkreśla się istotny postęp, jaki miał miejsce od 1990 r., wiele nowych inicjatyw wzmocniło chęć budowy prawdziwych, demokratycznych wspólnot wokół Morza Bałtyckiego.

Autorzy dokumentu podkreślili również, iż ta współpraca wzmocni jedność pomiędzy państwami, doprowadzi do większej politycznej i ekonomicznej stabilności, a także wpłynie na poczucie identyfikacji regionalnej. Jest to w pełni zrozumiałe, należy pamiętać, iż państwa nadbałtyckie dalekie były od politycznej stabilności, ich niespełna roczna niepodległość była krucha. Szczególnie niebez-

¹⁷ Problematyka ekologiczna pozostaje głównym wątkiem prowadzonej i rozwijanej współpracy, będzie o tym mowa w dalszej części opracowania.

¹⁸ Należy pamiętać, iż w 1990 r. nie była wyjaśniona do końca kwestia statusu państw nadbałtyckich oraz obecności na ich terytorium wojsk radzieckich.

¹⁹ W konferencji uczestniczyli przedstawiciele Danii, Estonii, Finlandii, Litwy, Łotwy.

²⁰ Zob. Copenhagen Declaration. Conference of Foreign Ministers of the Baltic Sea States, Copenhagen, March 5-6, 1992 (dokument w posiadaniu autora).

²¹ *Ibidem*.

pieczne sytuacje powstawały w odniesieniu do rosyjskojęzycznych mieszkańców Łotwy i Estonii. Polskie członkostwo w *NATO* było przez sojusz odkładane na plan dalszy, jednoznacznie związane ze stanowiskiem Rosji w tym względzie. Stabilność nie była więc pustosłowiem, bazującym na podobnych deklaracjach z innych dokumentów organizacji międzynarodowych.

Część druga stanowi wykładnię sześciu dziedzin, w których przejawiać ma się działalność Rady. Do dziedzin tych należą: 1) wspieranie nowych, demokratycznych instytucji. Szczególnie akcentowane jest kojarzenie demokratycznego systemu politycznego z wolnością jednostek, respektowaniem praw człowieka oraz wzrostem ekonomicznym; 2) pomoc oraz współpraca ekonomiczna i technologiczna. Podkreślana jest potrzeba promowania regionu bałtyckiego jako nowego, europejskiego regionu wzrostu, stanowiącego istotny krok na drodze do ekonomicznej integracji Europy; 3) problemy zdrowotne oraz humanitarne. W tym punkcie wskazuje się, iż rozwiązanie występujących w regionie problemów zaopatrzenia w żywność, środki medyczne oraz opał musi być przedmiotem działań długofalowych, a nie jedynie pomocy doraźnej; 4) problemy energii i środowiska naturalnego. Uwypuklona jest potrzeba szerokiej współpracy w dziedzinie oczyszczenia Morza Bałtyckiego. Państwa powinny działać na rzecz kreowania podstawowych związków między energią, środowiskiem i rozwojem ekonomicznym; 5) problemy współpracy kulturalnej, edukacji, turystyki i informacji. Kluczem do współpracy kulturalnej i naukowej ma być rozwijanie jak najszerszych kontaktów międzyludzkich oraz świadome działanie na rzecz tworzenia silnej identyfikacji regionalnej; 6) problemy transportu i komunikacji. Podkreślana jest zgodność, co do tego, iż fundamentalne zmiany polityczne i ekonomiczne w Europie wymagają nowych połączeń oraz środków transportu i komunikacji.

Jak widać w punktach tych doszło do wyartykułowania bieżących potrzeb, tak by również w regionie Morza Bałtyckiego można było konsumować istotne zmiany zaistniałe w Europie. Chodziło o jak najszybszą likwidację barier, budowę podstaw dalszych, stabilnych działań o charakterze ekonomicznym, społecznym i politycznym. Nie bez znaczenia było koncentrowanie się na wspólnych, związanych z regionem problemach, Bałtyk miał tworzyć płaszczyznę do wspólnych wysiłków, a wspólne przedsięwzięcia miały tworzyć przesłanki wzajemnego zaufania.

Część trzecia stanowi deklaratywną zachętę do tworzenia w ramach istniejącego obszaru wokół Morza Bałtyckiego, jak najszerszych form współpracy międzyregionalnej. Tak, by mogła ona mieć miejsce zarówno w odniesieniu do lokalnych struktur władzy, niezależnie od ich poziomu, jak i innych prywatnych czy też publicznych działań zgodnie z duchem deklaracji. Chodziło o praktyczne przeniesienie nordyckich wzorców współdziałania na grunt współpracy bałtyckiej.

Część czwarta mówi o dalszych krokach, służących realizacji wcześniej wymienionych celów, chodzi między innymi o sprawną kontrolę ich realizacji. W tym celu powołany został Komitet Wysokiej Rangi Przedstawicieli (*Committee of Senior Officials – CSO*), czuwający nad całym procesem.

Struktura oraz funkcjonowanie CBSS

Zgodnie z postanowieniami Konferencji Kopenhaskiej (5-6 III 1992) decyzją ministrów spraw zagranicznych Danii, Estonii, Finlandii, Litwy, Łotwy, Niemiec, Norwegii, Polski, Rosji, Szwecji z udziałem przedstawicieli Komisji Europejskiej powołana została Rada Państw Morza Bałtyckiego²². Główną przesłanką jej powołania jest stworzenie forum koordynującego wspólne działania państw bałtyckich.

Zgodnie z przyjętymi postanowieniami Rada nie miała tworzyć kolejnej sformalizowanej, biurokratycznej struktury działania²³. Przyjęto, iż współpraca będzie miała dotychczasowy charakter międzyrządowy, a każde państwo odpowiedzialne za przeprowadzenie kolejnej sesji będzie zabezpieczało pracę sekretariatu. Państwa w Radzie miały być reprezentowane przez ministrów spraw zagranicznych, a Komisja Europejska przez członków komisji.

Uznano, iż Konferencja Kopenhaska ma charakter zarówno konferencji założycielskiej, jak i pierwszej sesji Rady. Przyjęto, iż kolejne posiedzenia Rady będą zwoływane raz do roku w jednym z państw członkowskich, zgodnie z zasadą rotacji. Postanowiono, iż na każdej sesji będą podejmowane decyzje dotyczące miejsca oraz daty kolejnego posiedzenia. Każda sesja miała trwać przez okres dwóch dni roboczych, a jej przewodnictwo miało każdorazowo należeć do ministra spraw zagranicznych państwa gospodarza sesji. Prace pomiędzy sesjami, konieczne do przygotowania kolejnej sesji, mają być prowadzone poprzez Komitet Wysokich Przedstawicieli (CSO) w stolicy gospodarza kolejnej sesji.

Postanowiono, iż zarówno Rada, jak i Komitet będą upoważnione do zapraszania na poszczególne sesje Rad specjalnych uczestników, gości lub obserwatorów. Zaznaczono przy tym, iż szczególna uwaga powinna być zwrócona na przedstawicieli regionów, subregionów oraz organizacji międzynarodowych. Rada otrzymała również uprawnienia do powoływania specjalnych grup roboczych, a także wyposażenia ich w specjalny mandat, mający swoje odniesienie do poszczególnych dziedzin współpracy państw Morza Bałtyckiego. Przyjęto, iż w ramach istniejącej struktury mogą być organizowane spotkania ministrów z innych dziedzin.

Pod auspicjami CSO funkcjonują cztery grupy robocze:

- Grupa Robocza ds. Wspierania Instytucji Demokratycznych (*Working Group on Assistance to Democratic Institutions – WGDI*);
- Grupa Robocza ds. Współpracy Ekonomicznej (*Working Group on Economic Co-operation – WGEC*);

²² Zob. Terms of References for the Council of the Baltic Sea States, Conference of the Foreign Ministers of the Baltic Sea States, Copenhagen, 5-6 March 1992 (dokument w posiadaniu autora).

²³ Stały Sekretariat Rady z siedzibą w Sztokholmie powołano później. Funkcjonuje on od 15 sierpnia 1998 r.

– Grupa Robocza ds. Bezpieczeństwa Nuklearnego i Radiacji (*Working Group on Nuclear and Radiation Safety WGNS*);

– Grupa Specjalna ds. Zorganizowanej Przestępczości w Regionie Morza Bałtyckiego (*Task Force on Organised Crime in the Baltic Sea Region*)²⁴.

W skład poszczególnych grup roboczych wchodzi przedstawiciele – specjaliści z poszczególnych dziedzin, reprezentujący państwa członkowskie. Przewodniczenie w poszczególnych grupach roboczych odbywa się na zasadzie rotacji, nie ma ono związku z przewodnictwem poszczególnym sesjom.

Uczestnictwo w pracach Rady Państw Morza Bałtyckiego nie miało naruszać żadnych przyjętych wcześniej zobowiązań międzynarodowych, tak o charakterze politycznym, jak i prawnym.

Z praktycznego punktu widzenia, bardzo ważną, nieformalną strukturą Rady jest instytucja tzw. Trójki. W jej skład wchodzi przewodniczący przeszłej, obecnej oraz przyszłej sesji Rady. Jej zadaniem jest wspieranie działań przewodniczącego CSO w celu jak najlepszego przygotowania kolejnej sesji.

Działalność CBSS w latach 1992-2000

Począwszy od powstania organizacji, aż do dnia dzisiejszego, zgodnie z przyjętymi zasadami funkcjonowania Rady oraz organizacji jej pracy, mieliśmy do czynienia z ośmioma okresami przewodniczenia oraz z taką samą liczbą sesji ministerialnych na szczeblu ministrów spraw zagranicznych. Obrazuje to zestawienie poniżej.

Przewodnictwo Rady w latach	Sesje Ministerialne Rady
1992/1993 – Finlandia	Helsinki, 16-17 marca 1993
1993/1994 – Estonia	Tallin, 24-25 maja 1994
1994/1995 – Polska	Gdańsk, 18-19 maja 1995
1995/1996 – Szwecja	Kalmar, 2-3 lipca 1996
1996/1997 – Łotwa	Ryga, 2-3 lipca 1997
1997/1998 – Dania	Nyborg, 22-23 czerwca 1998
1998/1999 – Litwa	Palanga, 14-15 czerwca 1999
1999/2000 – Norwegia ²⁵	Bergen, 21-22 czerwca 2000

Niezależnie od funkcjonującego systemu szczytów państw Rady, miały miejsce cztery szczyty rządowe z udziałem szefów rządów państw bałtyckich. Były to, w kolejności, począwszy od pierwszego, historycznego szczyty w: Ronneby

²⁴ Została utworzona w 1996 r.

²⁵ Kolejne przewodnictwo w latach 2000/2001 zostało powierzone Niemcom.

– Dania, 2-3 marca 1990; Visby – Szwecja, 3-4 maja 1996; Ryga – Łotwa, 22-23 stycznia 1998; Kolding – Dania 12-13 kwietnia 2000.

Przebieg realizacji poszczególnych zadań, przyjętych w Deklaracji Kopenhaskiej, na przykładzie szczytów i przewodnictwa realizowanego przez poszczególne państwa Rady:

1992/1993 – przewodnictwo Finlandii

Finlandia przejęła przewodnictwo CBSS bezpośrednio po konferencji założycielskiej w Kopenhadze. Był to ważny etap organizacyjny, służący legitymizacji współpracy oraz wejście w jej fazę roboczą zgodnie z postanowieniami Deklaracji. Dzięki zaangażowaniu Finlandii doszło do zorganizowania oraz wstępnych działań Komitetu Wysokich Przedstawicieli (CSO). Od marca 1992 r. do stycznia 1993 r. odbył on osiem posiedzeń – 6 w Helsinkach oraz 1 w Tallinie i 1 w Sankt Petersburgu. W trakcie pracy powołano trzy grupy robocze – Grupa Robocza ds. Wspierania Instytucji Demokratycznych; Grupa Robocza ds. Współpracy Ekonomicznej; Grupa Robocza ds. Bezpieczeństwa Nuklearnego i Radiacji. Przyjęto oficjalne logo organizacji.

27 października 1992 r. doszło w Sankt Petersburgu do spotkania grup ekspertów w sprawie realizacji współpracy w dziedzinie ekonomicznej i technicznej. Wnioski finalne ze spotkania dotyczyły promowania zasad gospodarki rynkowej, współpracy w dziedzinie wymiany informacji oraz rozwijania współpracy izb handlowych. Uaktywniła się również grupa robocza zajmująca się problemami rozwoju instytucji demokratycznych. W ramach realizacji programów humanitarnych i medycznych zorganizowano w dniach 18-19 maja w Tallinie spotkanie robocze ekspertów od narkotyków z państw bałtyckich. Monitorowano, przy udziale grupy G-24, na bieżąco sytuację zdrowotną i żywnościową w państwach nadbałtyckich oraz w Rosji. 3 grudnia 1992 r. doszło w Helsinkach do spotkania ekspertów w sprawie ochrony środowiska. Podczas spotkania 27 kwietnia 1992 r. w Helsinkach zdecydowano o rozpoczęciu badań, dotyczących problemu radiacji w regionie zarówno w wymiarze militarnym, jak i cywilnym. Zorganizowano spotkanie ministrów kultury państw członkowskich w Saltsjöbaden – Szwecja, w dniach 10-11 maja 1993 roku, w dniach 5-6 października 1992 r. w Gdańsku doszło do spotkania ekspertów ds. kultury. Wypracowano płaszczyznę współdziałania w tej dziedzinie oraz przedyskutowano dalsze formy współpracy. Z inicjatywy Finlandii, w czerwcu 1992 r., podjęto współpracę ośmiu stacji telewizyjnych i opracowano Projekt *Hansa Media*, którego celem miało być przygotowanie programów telewizyjnych na temat państw bałtyckich.

W dniach 17-18 marca w Szczecinie, doszło do pierwszej Konferencji Ministrów ds. Transportu. Poczyniono na niej uzgodnienia, dotyczące trasy komunikacyjnej *Via Baltica* – przewiduje ona połączenie Helsinek z Warszawą: promem do Tallina, dalej drogą szybkiego ruchu przez Rygę i Wilno, z odnogą do

Kaliningradu. Na tym spotkaniu przyjęto również założenia Programu „Porty Bałtyckie”, zakładającego koordynację eksploatacji portów w obrębie Bałtyku. Bardzo aktywnie przebiegały prace w dziedzinie kooperacji regionalnej, podczas konferencji w Karlskronie 21 sierpnia 1992 r. przyjęto dokument „Wizje i strategię regionów bałtyckich 2010”, w dniach 3-4 września 1992 r. doszło w Kaliningradzie do spotkania przedstawicieli bałtyckich regionów Rosji, a w dniach 27-28 października 1992 r. miało miejsce spotkanie w Petersburgu poświęcone współpracy subregionalnej.

Podjęto również działania w zakresie współpracy parlamentarnej. W dniach 24-25 kwietnia 1992 r. doszło w Oslo do spotkania przedstawicieli parlamentów państw regionu bałtyckiego.

Nie należy się dziwić, iż w dokumencie podsumowującym roczne przewodnictwo Finlandii, przyjętym podczas szczytu w Helsinkach w dniach 16-17 marca 1993 r., pozytywnie podsumowano pierwszy rok funkcjonowania organizacji²⁶.

1993/1994 – przewodnictwo Estonii

Drugi rok funkcjonowania Rady, od 17 marca 1993 do 25 maja 1994 r., to przewodnictwo Estonii. Taka decyzja Rady służyć miała promocji państw nadbałtyckich na forum międzynarodowym. Podstawowe struktury oraz mechanizmy współdziałania zostały wypróbowane podczas pierwszego roku działania. Był to czas na ich okrzepnięcie i dalszy rozwój. Podczas tej kadencji doszło do zorganizowania dziewięciu posiedzeń Komitetu Wysokich Przedstawicieli (CSO), 6 z nich odbyło się w Tallinie, 1 w Pärnu – Estonia, 1 w Kilonii – Niemcy i 1 w Kaliningradzie – Rosja.

W dziedzinie rozwoju instytucji demokratycznych szczególne miejsce poświęcono problemowi mniejszości narodowych. Ten temat był przedmiotem spotkania grupy roboczej (WGDI). W dniu 23 września 1993 r. przyjęto oficjalne stanowisko Komisji w sprawie mniejszości narodowych. 17 czerwca 1993 r. odbyła się wspólna sesja CSO i WGEC w sprawie korzyści płynących z funkcjonowania systemu VAT. 27 października 1993 r. miała miejsce w Kaliningradzie wspólna sesja w sprawie realizacji projektu UNIDO „Restrukturyzacja i rewitalizacja Obwodu Kaliningradzkiego”. 4 października 1993 r. doszło do spotkania przedstawicieli urzędów celnych państw członkowskich. Omówiono na nim problematykę celną związaną z funkcjonowaniem ruchu transgranicznego. Zorganizowano wspólne posiedzenie międzynarodowych organizacji finansowych – Bank Światowy, Europejski Bank Odbudowy i Rozwoju z CSO i WGEC w dniach 3-4 grudnia 1993 r. w Tallinie w celu omówienia kwestii rozwoju

²⁶ Zob. Second Ministerial Session, Helsinki March 16-17, 1993, COMMUNIQUE (dokument w posiadaniu autora).

infrastruktury w regionie. Podczas wspólnego posiedzenia *WGEC* oraz Stowarzyszenia Bałtyckich Izb Gospodarczych (*BCCA*) w Kilonii, w dniach 15-16 marca 1994 r., przyjęto wspólny dokument „Memorandum w sprawie zniesienia barier handlowych w regionie bałtyckim”.

Cztery spotkania robocze odbyła Grupa Robocza ds. Bezpieczeństwa Nuklearnego i Radiacji. W ramach realizacji programu współpracy w dziedzinie edukacji doszło do otwarcia 28 września 1993 r. Fakultetu Europejskiego w Rydze. W dniach 17-18 czerwca 1993 r. w Pärnu – Estonia zorganizowano Bałtycką Konferencję Turystyczną, jej celem było propagowanie szlaku *Via Baltica*. Podjęto wspólne wysiłki w sprawie zwalczania zorganizowanej przestępczości. W tym celu odbyto, w dniach 6-7 grudnia 1993 r., na Bornholmie wspólną konferencję państw bałtyckich. Trzy konferencje poświęcono migracji w regionie bałtyckim, dwie w Szwecji (26-27 kwietnia 1993 i 25-26 stycznia 1994) oraz jedna w Finlandii (27-28 kwietnia 1993). Omawiano na nich kwestie zahamowania niepożądanego emigracji zarobkowej oraz jej uwarunkowania socjalne. W dniach 24-25 lutego 1994 r. doszło do spotkania ministrów ds. transportu państw członkowskich Rady.

Podsumowując ten rok można stwierdzić, iż był on poświęcony kontynuowaniu prac już rozpoczętych w poszczególnych zespołach roboczych oraz rozszerzeniu współdziałania w nowych dziedzinach, tj. przestępczość zorganizowana i migracja. Po raz pierwszy sprawdzono również nieformalny mechanizm funkcjonowania „Trójki” z udziałem Finlandii, Estonii i Polski.

1994/1995 – przewodnictwo Polski

Polskie przewodnictwo w Radzie trwało od 25 maja 1994 r. do 19 maja 1995 r. Był to okres wzmacniania istniejących form współpracy. W tym czasie *CSO* spotykało się osiem razy, z tego 6 razy w Polsce. W dniach 14-15 października 1994 r. w Naantalli, doszło do spotkania ekspertów ds. portów i morskiej współpracy ekonomicznej, spotkanie ekspertów ds. regulacji prawnych miało miejsce w dniach 15-16 lutego 1995 r. w Helsinkach, spotkanie ekspertów ds. problemów energetycznych odbyło się 14 marca w Tallinie, 22-23 marca 1995 r. w Kopenhadze odbyła się Konferencja na temat „Perspektyw rozwojowych transportu morskiego w obrębie Morza Bałtyckiego”. W dniach 17-18 października 1994 r. odbyła się w Travemünde – Niemcy II Konferencja ds. Współpracy Subregionalnej. III Konferencja Planowania Przestrzennego *VASAB 2010* obradowała w Tallinie, w dniach 7-8 grudnia 1994 r., przyjęto na niej program współdziałania w ramach współpracy z *CBSS*. W trakcie polskiego przewodnictwa kilka państw członkowskich zgłosiło propozycję powołania stałego Sekretariatu Rady, który miałby zająć się przygotowaniem prac Rady oraz poszczególnych grup aktywności.

Podsumowując, można stwierdzić, iż przewodnictwo Polski miało charakter ściśle roboczy, nie wyróżniło się istotnymi inicjatywami, rzutującymi na dalszy

charakter pracy Rady. Istotnym akcentem organizacyjnym było zaakceptowanie członkostwa Islandii w Radzie. Znalazło to wyraz w deklaracji przyjętej na zakończenie Sesji Ministerialnej w Gdańsku, w dniach 18-19 maja 1995 r.²⁷

1995/1996 – przewodnictwo Szwecji

Przewodnictwo Szwecji, od 19 maja 1995 r. do 3 lipca 1996 r., zaowocowało przyjęciem jednego z istotnych, z punktu widzenia Rady, programów działania. Nie bez znaczenia jest fakt, iż w dniach 4-5 maja 1996 r. w Visby – Szwecja odbył się Szczyt Szeów Rządów Państw Morza Bałtyckiego, na którym przyjęto Deklarację z Visby określającą kolejne etapy działania oraz kierunki współpracy bałtyckiej²⁸. W omawianym okresie CSO spotykała się 9 razy, jedno spotkanie odbyło się poza Szwecją w Pskowie – Rosja. Oprócz normalnej pracy grup roboczych oraz Komitetu Wysokich Przedstawicieli bardzo aktywnie CBSS funkcjonowało na arenie międzynarodowej. Przedstawiciele CBSS uczestniczyli, m.in. w:

- Czwartym Spotkaniu Międzyparlamentarnym Państw Bałtyckich w Rønne – Dania, w dniach 12-14 września 1995;
- Trzeciej Bałtyckiej Konferencji Subregionalnej w Västerås – Szwecja, w dniu 8 listopada 1995;
- Spotkaniu Ministrów OECD w Budapeszcie, w grudniu 1995 r.;
- Szczycie Szeów Rządów Państw Morza Bałtyckiego w Visby – Szwecja, w dniach 3-4 maja 1996 r.;
- Konferencji Komitetu Regionów Morza Bałtyckiego w Kalmarze, w dniu 1 lipca 1996 r.;

Z praktycznego punktu widzenia najistotniejszym dokumentem wypracowanym w tym okresie jest, wspomniany już wcześniej, „Program działania państw Morza Bałtyckiego” przyjęty w Kalmarze, w dniach 2-3 lipca 1996 r.²⁹ Przedstawiono w nim, obok dotychczasowych, nowe istotne kierunki działania:

- zacieśnienie współpracy w dziedzinie kontaktów międzyludzkich, rozwój i ułatwianie współpracy przygranicznej, ułatwianie transferu idei i technologii w takich dziedzinach jak: kultura, edukacja, funkcjonowanie sektora publicznego, ochrona zdrowia, ochrona środowiska i transport;
- wspieranie działań i współpracy organizacji pozarządowych w regionie;
- współdziałanie w zakresie bezpieczeństwa publicznego oraz zwalczania zorganizowanej przestępczości;

²⁷ Zob. Council of the Baltic Sea States Fourth Ministerial Session, Gdańsk, May 18-19, 1995, COMMUNIQUÉ (dokument w posiadaniu autora).

²⁸ Zob. Baltic Sea States Summit 1996, Visby, May 3-4, 1996, Presidency Declaration (dokument w posiadaniu autora).

²⁹ Zob. Fifth Ministerial Session, Kalmar, July 2-3, 1996, Action Programme for the Baltic Sea States Co-operation, Increase People to People Contacts and Civic Security, Economic Co-ordination and Integration Strengthened Environmental Protection (dokument w posiadaniu autora).

- ułatwianie ruchu przygranicznego i turystycznego przy jednoczesnej współpracy w dziedzinie zwalczania nielegalnej emigracji, zwłaszcza w odniesieniu do obywateli państw trzecich;
- rozwijanie współpracy i wymiany w dziedzinie edukacji, kreowanie działań w zakresie promowania bliskości kulturalnej;
- wspieranie zrównoważonego rozwoju, rozwój możliwie nieskrępowanej współpracy i wymiany handlowej, doprowadzenie do reformy użytkowania ziemi na całym obszarze regionu;
- wspieranie wysiłków Estonii, Litwy, Łotwy oraz Polski w dziedzinie ich dążeń do przystąpienia do UE;
- wspieranie rozwoju transportu lądowego poprzez realizację programów *Via Baltica* (Helsinki – Warszawa) i *Via Hanseatica* (Sankt Petersburg – Tallin – Ryga – Kaliningrad – Gdańsk);
- harmonizacja oraz integracja celów i zadań planowania przestrzennego, przede wszystkim w odniesieniu do terenów przybrzeżnych;
- rozszerzenie współpracy energetycznej i ochrony środowiska w tym zakresie;
- harmonizowanie działań w zakresie ochrony środowiska w takich dziedzinach jak: współpraca w dziedzinie wykorzystania wody, utylizacja śmieci i odpadów ciężkich, minimalizacja zanieczyszczeń atmosferycznych oraz powodowanych przez uprawy rolne;
- współpraca z *HELCOM* w zakresie zrównoważonego wykorzystywania środowiska morskiego oraz rybołówstwa.

Wyraźnym akcentem wyartykułowanym podczas spotkania premierów Rady Państw Morza Bałtyckiego w Visby (3-4 maja 1996) było zwrócenie uwagi na ścisłe związki współpracy regionalnej w obrębie Bałtyku z integracją europejską, a zwłaszcza z procesem rozszerzania się Unii Europejskiej. Nie bez powodu podczas tego spotkania przewodniczący Komisji Europejskiej, Jacques Santer, przedstawił tzw. Inicjatywę Bałtycką (Inicjatywę Regionu Morza Bałtyckiego)³⁰. Zgodnie z jej założeniami w ramach realizacji programów *PHARE*, *TACIS* i *ITERREG* miało być wydatkowane we wspólnych projektach około 900 mln *ECU* do roku 1999. Główne przesłanie zawarte w deklaracji zawiera się w jego pierwszej części – „Stabilizacja, prosperity i solidarność”³¹. Program działania to wspieranie aspiracji poszczególnych państw regionu idące w parze z interesem ogólnoeuropejskim realizowanym przez *OECD* oraz inne organizacje. Program zapowiada realizację przedsięwzięcia Agenda 21 dla państw regionu Morza Bałtyckiego³².

³⁰ Zob. Baltic Sea Region Initiative, Brussels, European Commission, April 10, 1996 (dokument w posiadaniu autora).

³¹ Zob. Baltic Sea...

³² Będzie o nim mowa później.

Jak widać w omówionym okresie aktywność samej Rady, jak i poszczególnych jej członków była niezwykle wysoka i nad wyraz produktywna, o czym świadczą przedstawione główne dokumenty.

1996/1997 – przewodnictwo Łotwy

Pod przewodnictwem Łotwy Rada pracowała od 3 lipca 1996 r. do 3 lipca 1997 r. Był to okres istotny ze względu na wprowadzanie w życie postanowień programowych z Kalmaru oraz koordynację działań Rady oraz Unii Europejskiej. W trakcie dziewięciu spotkań CSO, z których jedno odbyło się poza Łotwą w Kaliningradzie, realizowano wspólne przedsięwzięcia – spotkania robocze z poszczególnymi grupami. Zorganizowano, między innymi, seminarium na temat wolności mediów – Warszawa, 5-6 września 1996, konferencję na szczeblu ministrów kultury – Lubeka, 26 września 1996, na której omawiano problemy realizacji programu *Ars Baltica*, współorganizowano Konferencję Subregionalną Państw Morza Bałtyckiego (BSSSC) – Vaasa (Finlandia), 17-18 października 1996 r. Przewodniczący CSO uczestniczył w wielu przedsięwzięciach o charakterze międzynarodowym, między innymi, w Sesji Parlamentarnej Państw Morza Bałtyckiego w Rydze, 10-11 września 1996 r.; Konferencji Ministrów Spraw Socjalnych w Sobieszewie (Polska), 8-9 maja 1997 r.; Bałtyckiej Konferencji Izb Handlowych w Sankt Petersburgu, 5-6 czerwca 1997 r.; Europejskiej Konferencji Transportu w Helsinkach, 23-24 czerwca 1997 r.; koordynował przedsięwzięcia w ramach współpracy z HELCOM, między innymi, w zakresie Agendy – Bałtyk 21.

1997/1998 – przewodnictwo Danii

Przewodnictwo Danii, od 3 lipca 1997 do 23 czerwca 1998 r., przebiegało pod hasłem realizacji Programu z Kalmaru za pomocą konkretnych przedsięwzięć. Wiele z nich dotyczyło państw kandydujących do Unii oraz Rosji, wychodząc z założenia, iż realizacja dzisiejszej współpracy dobrze będzie służyć przyszłej integracji z UE. Głównym wydarzeniem podczas duńskiego przewodnictwa był niewątpliwie Szczyt Premierów Państw Morza Bałtyckiego w Rydze, w dniach 22-23 stycznia 1998 r., gdyż stworzył on aktualną płaszczyznę współpracy bałtyckiej³³. Okres przewodnictwa Danii był skoncentrowany na realizacji sześciu programów obszarów działania:

- rozwój demokracji partycypacyjnej i praw człowieka;
- rozwój ekonomiczny i realizacja potrzeb socjalnych;
- bezpieczeństwo obywateli;

³³ Zob. Baltic Sea States Summit, Riga January 22-23, 1998, Presidency Declaration (dokument w posiadaniu autora).

- edukacja;
- ochrona środowiska i bezpieczeństwo nuklearne;
- instytucjonalne wzmocnienie Rady.

Działając w ramach tych dziedzin, w zakresie rozwoju demokracji oraz praw człowieka szczególną uwagę poświęcono problemowi praw mniejszości we wszystkich państwach regionu. Przygotowywano raport wraz z instytucjami *OECD* i Komisarza Praw Człowieka. W ramach tych przedsięwzięć w lutym 1998 r. w Kopenhadze odbyła się debata przy okrągłym stole poświęcona tej problematyce. Rada przygotowała, wspólnie ze Stowarzyszeniem Bałtyckich Izb Gospodarczych, raport w sprawie likwidacji barier handlowych i przedstawiła go oraz inne deklaracje z tym związane podczas szczytu w Rydze. *CSO* współuczestniczyło w organizacji II Spotkania Ministrów Przemysłu i Gospodarki Państw Regionu Bałtyckiego w Gdańsku 22-23 marca 1998 r. oraz Spotkania Ministrów Handlu, które miało miejsce w Wilnie – 9-10 lipca 1998 r. W dniach 18-19 maja 1998 r. w Kopenhadze zorganizowano Konferencję Ministerialną poświęconą problemowi rynku pracy w kontekście rozszerzenia Unii Europejskiej. Problemom bezpieczeństwa obywateli poświęcona była konferencja w Århus w dniach 8-9 czerwca 1998 r. Poruszano na niej, między innymi, kwestie organizacji służb ratowniczych, współdziałania w przypadku klęsk żywiołowych, przewozu nielegalnych towarów, w tym materiałów radioaktywnych. Podczas szczytu w Rydze przedstawiono raport na temat współpracy w dziedzinie zwalczania zorganizowanej przestępczości.

Rada przyjęła program działania w zakresie *Ars Baltica* oraz realizacji przedsięwzięć dotyczących koncepcji Euro-Fakultetów. Podkreślono wagę tych pomysłów w kontekście procesów unifikacyjnych w dziedzinie edukacji w UE. Bardzo istotnym krokiem w dziedzinie ochrony środowiska było przyjęcie programu Bałtyk 21³⁴. Program ten nakreśla założenia zrównoważonego rozwoju regionu do roku 2030. Wypełnianie założeń programu ma być realizacją pozytywnych wyzwań przez wszystkie państwa regionu. To one mają doprowadzić do zmiany istniejących dysproporcji. Realizacja ma przebiegać poprzez zastosowanie nowoczesnych metod i technologii w takich dziedzinach, jak: rolnictwo, systemy energetyczne, rybołówstwo, leśnictwo, przemysł, turystyka, transport. Autorzy programu podkreślają, iż aby zrealizować jego założenia należy zapewnić szybkie tempo rozwoju gospodarczego w krajach „nowych gospodarek rynkowych”, opierając się na zasadach demokracji, otwartości i uczestnictwa społeczności w jego realizacji.

Zmierzając do instytucjonalnego wzmocnienia Rady podjęto decyzję o zorganizowaniu Stałego Sekretariatu Rady Państw Morza Bałtyckiego z siedzibą w Sztokholmie.

³⁴ Zob. Agenda 21 for the Baltic Sea Region – Baltic 21, Final Draft, June 10, 1998 (dokument w posiadaniu autora).

1998/1999 – przewodnictwo Litwy

Przewodnictwo Litwy, od 23 czerwca 1998 do 1 lipca 1999 r., było traktowane jako istotne z punktu widzenia stosunków Litwy z jej sąsiadami³⁵. Realizując swoją koncepcję przewodnictwa Litwa przeprowadziła siedmiu sesjom CSO, w pięciu miastach: Wilnie, Sztokholmie, Kaliningradzie, Brukseli i Rejkiawiku. Zorganizowano konferencje poświęcone bezpieczeństwu społecznemu w Visby (czerwiec 1998), Århus (wrzesień 1998) i Połędzie (maj 1999). 24 marca 1999 r. zorganizowano wspólne posiedzenie CSO, Bałtyckiej Rady Biznesu i Komisji Europejskiej poświęcone rozwojowi ekonomicznemu w regionie. W marcu 1999 r. zorganizowano spotkanie ministerialne poświęcone kwestiom zagrożenia dzieci. Rozpoczął działalność Sekretariat Rady.

1999/2000 – przewodnictwo Norwegii

Podczas swojego przewodnictwa, od 15 czerwca 1999 do 20 czerwca 2000 r., Norwegia zobowiązała się do skoncentrowania działań na czterech dziedzinach: współpracy ekonomicznej, energetyce, bezpieczeństwie obywateli oraz rozwoju demokratycznym i współpracy subregionalnej. W ramach realizacji tych założeń zorganizowano Konferencję Ministrów ds. Handlu w Bergen – 7-8 lutego 2000 r., na której omawiano kwestie likwidacji barier w wymianie handlowej. W dniach od 23-24 października 1999 r. w Helsinkach odbyła się Konferencja Ministrów ds. Energetyki, przedmiotem jej obrad były kwestie racjonalnego wykorzystania różnych źródeł energii w regionie. W kwietniu (12-13 kwietnia 2000) odbył się kolejny Szczyt Szefów Rządów Państw Regionu Morza Bałtyckiego w Kolding – Dania.

ZAKOŃCZENIE

Jak widać na przykładzie zaprezentowanej powyżej ośmioletniej działalności Rady Państw Morza Bałtyckiego, w regionie bałtyckim jest rozwijana coraz szersza sieć powiązań regionalnych. Jest ona coraz ściślej związana z realizowaną polityką Unii Europejskiej, w tym z polityką jej rozszerzania. Region Morza Bałtyckiego jest przedmiotem specjalnego zainteresowania Unii, zwłaszcza po przyjęciu przez nią kolejnych dokumentów związanych z realizacją „Północnego wymiaru polityki Unii”. Zdaniem wielu polityków i analityków, współpraca w regionie bałtyckim, to żywy eksperyment dotyczący możliwości współpracy

³⁵ Zob. Guidelines of the Lithuanian Presidency of the CBSS June 23, 1998-July 1, 1999 Closing Statement by Mr. Algirdas Saudargas, the incoming Chairman of the CBSS, Minister of Foreign Affairs of Lithuania at the VIIth CBSS Ministerial Session, Nyborg, June 22-23, 1998 (dokument w posiadaniu autora).

Unii i Rosji, stąd tak silne akcenty na jej przyciąganie do różnego rodzaju przedsięwzięć w regionie. Odbywa się to nie tylko za pośrednictwem *BSCC*.

Opisane powyżej poszczególne etapy i okresy przewodnictwa kolejnych państw bałtyckich w Radzie są ilustracją zmiany jej priorytetów organizacyjno-programowych oraz skali zainteresowania poszczególnych państw tą działalnością.